

UIB
SINCE 1992

К. Сағадиев атындағы Халықаралық Бизнес Университеті

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФОРУМ

**ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ**

ТОЛЫҚ ЖИНАҚ

20–21 сәуір 2023 ж.

АЛМАТЫ 2023

Академик К.Ә.Сағадиевтің құрметіне арналады

Юбилею академика К.А.Сағадиева посвящается

In commemoration of jubilee of academician Kenzhegali Sagadiyev

85

жас мерейтойы

УДК 338 (574)

ББК 65 (5каз)

ЖЗ9

Редакциялық алқа:

Нургалиева К.О., Орынбет П. Ж., Нурбацин А.С., Аушарипова Д.Е., Сейдалиева Г.О., Садыкова Г.М., Кредина А.А., Рустемова А.М., Құдайберген Ж.Қ., Абдрахман А.Е.

- ЖЗ9 **«Жаһандық сын-қатерлер жағдайындағы Қазақстанның даму траекториялары»:** ҚР ҰҒА академигі К.Ә. Сағадиевтің 85 жылдығына арналған халықаралық форумының материалдар жинағы (Алматы, 20-21 сәуір 2023ж.);
«Траектории развития Казахстана в условиях глобальных вызовов»: Сборник материалов Международного форума, посвящённого 85-летию академика НАН РК К.А.Сағадиева (Алматы, 20-21 апреля 2023г.);
«Trajectories of Kazakhstan's development in the context of global challenges»: Proceedings of International Forum dedicated to the 85th anniversary of Academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan K.A.Sagadiyev (Almaty, 20-21 April 2023). – Алматы: К.Сағадиев атындағы Халықаралық Бизнес Университеті, 2023. – 695 бет. – қазақ, орыс, ағылшын тілінде.

ISBN 978-601-7605-31-5

Жинаққа ҚР ҰҒА академигі К.А.Сағадиевтің 85 жылдығына арналған «ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ» Халықаралық форумының материалдары енгізілген: Жаһандану контекстіндегі үлкен еуразия: перспективалар мен қиындықтар; Үлкен Еуразиядағы адами капиталдың сапасы: ғылым мен инновацияның рөлі, өсу әлеуеті; Өлемдік қаржы-экономикалық трансформация дәуіріндегі қазақстан экономикасы: ауыл шаруашылығы, көлік дәліздері және жаһандану; Қазақстанның экономикалық өсу факторлары: салалық және аймақтық ерекшеліктері; Ғылым, технологиялық даму: ғылыми әлеует және инфрақұрылым, жаңа технологиялар және цифрландыру, инвестициялар; Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуы: адами капитал және жаңа энергетика; Академик Қ. Ә. Сағадиевтің академиялық және гуманитарлық мұрасы. Жинақ қалың оқырманға арналған.

В сборник включены материалы Международного форума «ТРАЕКТОРИИ РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ВЫЗОВОВ», посвящённый 85-летию академика НАН РК К.А.Сағадиева. Доклады которые проходили в рамках вопросов: Большая Евразия в контексте глобализации: перспективы и вызовы; Качество человеческого капитала в большой Евразии: роль науки и инноваций, потенциал роста; Экономика Казахстана в эпоху мировых финансово-экономических трансформации: сельское хозяйство, транспортные коридоры и глобализация; Факторы экономического роста Казахстана: отраслевые и региональные особенности; Наука, технологическое развитие: научный потенциал и инфраструктура, новые технологии и цифровизация, инвестиции; Социально-экономическое развитие Казахстана: человеческий капитал и новая энергетика; Академическое и гуманитарное наследие академика К.А.Сағадиева. Сборник предназначен для широкого круга читателей.

The Proceedings includes materials of the International Forum "TRAJECTORIES OF DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES", dedicated to the 85th anniversary of Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan K.A.Sagadiyev: Greater Eurasia in the context of globalization: perspectives and challenges; The quality of human capital in Greater Eurasia: the role of science and innovation, growth potential; The economy of Kazakhstan in the era of global financial and economic transformation: agriculture, transport corridors and globalization; Factors of economic growth in Kazakhstan: sectoral and regional features; Science, technological development: scientific potential and infrastructure, new technologies and digitalization, investments; Socio-economic development of Kazakhstan: human capital and new energy; Academic and humanitarian heritage of Academician K.A.Sagadiyev. The collection is intended for a wide range of readers.

@К.Сағадиев атындағы Халықаралық Бизнес Университеті, 2023

МАЗМҰНЫ

Саясат Н. АЛҒЫСӨЗ.....	19
СЕССИЯ 1	
ЖАҒАНДАНУ КОНТЕКСТІНДЕГІ ҮЛКЕН ЕУРАЗИЯ: ПЕРСПЕКТИВАЛАР МЕН ҚИЫНДЫҚТАР.....	21
Ласло В., Баркани П. Орта дәліздің геосаяси және геоэкономикалық маңызы - жан-жақты шолу.....	22
Дивани М.М., Хасан Ш. Ешнарсеге карамастан: Қытаймен және Үндістанмен еркін сауда туралы келісім Қазақстанға қандай дәрежеде пайда әкелуі мүмкін? CGE-ге негізделген дәлелдер.....	35
Кучукова Н.К. Жаңа жаһандық нақты ахуал жағдайында Қазақстанның экономикасы мен қаржы секторын жаңғыру.....	49
СЕССИЯ 2	
ҮЛКЕН ЕУРАЗИЯДАҒЫ АДАМИ КАПИТАЛДЫҢ САПАСЫ: ҒЫЛЫМ МЕН ИННОВАЦИЯНЫҢ РӨЛІ, ӨСУ ӘЛЕУЕТІ.....	62
Арыстанбеков Қ.Т. Экономикалық өсу және Қазақстан парламентіне саяси бақылау.....	63
Сатыбалдин Ә.Ә. ЕАЭО елдерінің ғылыми-техникалық ынтымақтастығы Қазақстанның инновациялық белсенділігін арттыру факторы ретінде.....	69
Бучета Б.Б., Гомес Ф.Э. Әлеуметтік капитал әлеуметтік көшбасшылықты қалыптастырудағы адами капиталдың негізгі элементі ретінде.....	79
Бьянки М. Университет пен бизнестің ынтымақтастығында MOOCS қолдану және кәсіпкерлік тәжірибесі, каспий өңірін дамыту және ХБУмен ынтымақтастық жөніндегі PICASP жобасының мысалы.....	86
Юн М.-К. Кореядағы зерттеу этикасына байланысты өзін-өзі бағалау тенденциялары: KODISA жолымен жүру.....	89
СЕССИЯ 3	
ӘЛЕМДІК ҚАРЖЫ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ ДӘУІРІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫ: АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ, КӨЛІК ДӘЛІЗДЕРІ ЖӘНЕ ЖАҒАНДАНУ.....	92
Шаменов А.М. Қазақстанда азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуді ұйымдастыру мен басқару жолдары.....	93
Смагулова Ш.А., Зайтенова Н.К., Жангазина С. Қазақстанның емдеу-сауықтыру туризмін дамытуды талдау мен ұсынымдар.....	101
Садыкова Г.М. Интернет дүкен үшін кешенді логистикалық сервис жүйесін қалыптастыру.....	113
Алибекова В.Н., Әбілдаев С., Шалдарбекова К. Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығының инвестициялық тартымдылығының жай-күйі.....	122

«ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ»

Кан Л.Е.	
Қазақстанда жұмыс істейтін ұжымдық инвесторлар және ұжымдық инвестициялар нарығы.....	130
Спанов М.У., Әйтенова Ш.Ә.	
Төтенше жағдай және COVID-19 сын-қатерлері кезіндегі жоғары қаржылық бақылау органдарының (ЖҚБ) рөлі.....	137
Асанова Ж.А., Альпиева Д.	
Қазақстан Республикасы демократиялық және құқықтық мемлекет.....	143
Шакбутова А.Ж., Шағатай Д.Е.	
Қазақстан Республикасы коммерциялық банктерінің пайыздар тәуекелін стресс-тестингі.....	153
Қантарбаева Ш.М., Жанғабек Ж.О.	
Қазақстан өңіріндегі туризм саласының дамуының корреляциялық-регрессиялық талдау.....	160
Рүстемова А.М., Мәден Е.	
Қытай мен АҚШ арасындағы экономикалық конфронтацияның қалыптасу тарихы.....	164
Пак Э.Ю., Тулембаева А.Н., Джарлқаганова Д.	
Сандық ортадағы ұрпақтардың мінез-құлқының тұтынушылық моделі.....	173
Жұмабаева Қ.Ж.	
Кредитті заңсыз алу немесе бюджеттік кредитті мақсатсыз пайдалануда күрес жүргізу жолдары және шет ел тәжірибесі.....	182
Рахманова Г.Б.	
Нео-Еуразиялық интеграция: шындықтар мен мүмкіндіктер.....	190
СЕССИЯ 4	
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУ ФАКТОРЛАРЫ: САЛАЛЫҚ ЖӘНЕ АЙМАҚТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	196
Сатмұрзаев А.А., Искаков Т.Н.	
Кәсіпорынды басқару, басқарушылық талдау және басқарушылық шешімдер қабылдау.....	197
Спанов М.У., Спанова Е.М.	
Қазақстанға қандай экономикалық реформалар қажет?.....	204
Аннакулиева Г.А.	
Қазақстанның өңірлік даму траекториялары.....	210
Галаев Р.К.	
Әлеуметтік жады контекстіндегі номадиялық сингулярлықты урбанизациялау: Еуразия кеңістігіндегі Қазақстанның экономикалық деривациясы.....	221
Нұрғалиева Қ.О.	
Қазақстан өңірлеріндегі негізгі капиталға инвестициялар мен экономикалық өсу арасындағы өзара байланысты талдау.....	229
Спанов М.У., Есжанова Ж.Ж., Мырзаева А.А., Усенова А.С.	
Қазақстан Республикасындағы химия және мұнай-химия өнеркәсібін талдау.....	242
Киреева А.А., Нұрбақин А.С.	
Қазақстанның ауыл әйелдерінің ресурстарға тең емес қол жеткізуін еңсерудің басымдықтары мен тетіктері.....	255
Спанов М.У.	
Қазақстанның ауылдық жерлеріндегі елді мекендердің даму үрдістері.....	266
Мырзаханова Д.Ж.	
Экономикалық интеграцияны тереңдету жағдайында ЕАЭО елдерінің салық жүйелерін үйлестіру.....	269

«ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ»

Ермекбаева Д.Д., Тұрсынова А., Жангазина С. Машина жасау саласы кәсіпорындарының экономикалық тиімділігін бағалау және талдау.....	279
Райымбекова У. Экономикалық тұрақсыздық жағдайындағы ЕАЭО елдерінің инвестициялық ынтымақтастығы.....	289
Естекова Г.Б., Ахметов И.А. Маңғыстау облысының өңірлік туристік нарығын дамытудың драйвері ретінде маркетинг.....	299
Бекбосинова А., Орынбет П.Ж., Анесова А., Кенжегулова Г. Тұрақты өңірлік дамудың негізгі теориялары мен шарттары.....	309
Закиров Р.Т. Қазақстан өңірлерінің әлеуметтік-экономикалық даму мәселелері: моноқалалар мысалында.....	318
Марденова Л.Қ., Нұрбақин А.С. Қазақстандағы өңірлік диспропорциялар мен экономикалық дамуды зерделеу: аралас әдістерді пайдалана отырып, елдің экономикалық ортасының динамикасы мен проблемаларын талдау.....	334
Нүрсейіт Н.А. Мемлекеттік басқару моделін таңдаудың экономикалық өсуге әсері.....	343
Олжебаева Г., Сәтпаева З., Урдабаев М. Қазақстанның тұрақты дамуы үшін адами капиталды басқару жүйесі.....	353
СЕССИЯ 5	
ҒЫЛЫМ, ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУ: ҒЫЛЫМИ ӘЛЕУЕТ ЖӘНЕ ИНФРАҚҰРЫЛЫМ, ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ, ИНВЕСТИЦИЯЛАР.....	364
Шоман С. Алматы қаласының тұрақты өсуіне арналған менеджмент моделі.....	365
Османов Ж.Д., Назарова Д.З. SCRUM әдіснамасына негізделген жобаларды басқару.....	373
Әбеуова Ш.Қ., Мырзабекова Д.Е. Қазақстандағы саяси процесстерді цифрландыру үрдісі.....	383
Кредина А.А., Жумажиева Ж., Кошкина О., Зайтенова Н.К. Финтех пен Қазақстан халқының қаржылық сауаттылығы арасындағы өзара байланыс.	396
Бекболатұлы Ж. Кенжеғали Сағадиев - экономикалық публицистика майталманы.....	405
Аленова Қ.Т., Бугубаева Р.О., Беспяева Р.С. Инновациялық кәсіпкерлік университеттерді дамытудың алғышарттары.....	411
Танат Л.Б. ESG Каспий өңірі туризмінің орнықты дамуына кәсіпорындардың әсері мен үлесін талдау.....	419
Искакова А., Кривулина И., Кенжегулова С. IT-инфрақұрылым - қазіргі заманғы кәсіпорынның болашағы.....	430
Ашенова С.В., Артықбаев А. Журналистикада жасанды интеллекттің артықшылықтарын қалай дұрыс пайдалану керек.....	437
Искакова А., Кривулина И., Кенжегулова С. Цифрлық қоғамдағы ақпараттық технологиялардың рөлі.....	445

«ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ»

Таяуова Г.Ж., Абдинова М.Х.	
Инновациялар мен қызмет көрсету сапасының Қазақстандық банк саласындағы клиенттердің қанағаттануы мен адалдығына әсері.....	451
Тұрғынбай Н., Аяпова Т.	
EFL оқытушылары тұрғысынан жобаларға негізделген оқыту.....	459
Әлімбаева Б.К., Ақкөзіева Р.С., Қоңырбаева Ж.М., Бектеміс Б.І.	
Көбейтудің стандартты емес әдісінің оқушылардың білім сапасы көрсеткішіне әсері.....	467
Беркімбаева С., Байзылдаева Ұ., Молдаш Г.	
NLP-CHATBOT AI мүмкіндіктеріне шолу, GPT чаты. Оқу процесінде GPT чаты.....	480
Алимжанова Л.А., Спанова Е., Амантай А.	
Брендті цифрлық ортаға көшіру кезіндегі тәуекелдер мен қауіптерді бағалаудағы ақпараттық технологиялар.....	483
Жақупова С.Т.	
Ақпараттық дәуірдегі жұмыспен қамту құрылымының өзгеруі.....	490
Тәттібаева А.Е.	
Медицина аталымдарының аналогиясы және бейнелілік құбылысы.....	497
СЕССИЯ 6	
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫ: АДАМИ КАПИТАЛ ЖӘНЕ ЖАҒА ЭНЕРГЕТИКА.....	505
Бишімбаева С.Қ.	
Таза технологиялар саласындағы инновациялардың жаһандық бағдарламасын іске асыру (GCIIP- KAZAKHSTAN).....	506
Садыкова Ж.Е., Әлібекова К.Ж.	
Балалар кедейлігі: тенденция және масштаб.....	511
Әбділда Ш.Ә.	
Қазақстанда жоғары білімге қол жеткізуді қамтамасыз етудегі мәдени капиталдың рөлі	522
Есімжанова С.Р.	
Қазақстандағы адами капитал: даму факторлары және сапасы.....	533
Кулумбетова Л.Б., Аушарипова Д.Е.	
Қазақстан Республикасы экономикасының цифрлық трансформациясы жағдайында персоналды басқару	545
Құдайбергенов М.Б.	
Тұлғаның рухани дамуы және салауатты өмір салты: кейбір әлеуметтік-психологиялық мәселелер.....	554
Жалелова С.З., Пастернак А.А.	
Дәстүрлі және жасыл энергияның артықшылықтары мен кемшіліктері.....	560
Исабаева А.Б.	
Іскерлік қарым-қатынастың тез өзгертін ландшафтында табысты жұмыс істеу үшін көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын жетілдіру: Кенжеғали Сағадиев атындағы Халықаралық Бизнес Университетінде оқыту тәжірибесі.....	570
Кенжегулова Г., Бекбосинова А., Анесова А., Сәтпаева З.	
Ауылдық әйелдерді жұмыспен қамту жөніндегі мемлекеттік бағдарламалардың тиімділігі.....	579
Ихсанова Д.Т.	
Қазіргі жаһандану процесі ретінде жою мәдениеті.....	585
Ашенова С.В.	
Қазіргі заманғы шындықта мемлекеттік имиджді қалыптастыру және дамыту критерийлері.....	593

«ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ»

Изекенова Ә.Қ., Рахматулина А., Изекенова А.	
Егде жастағы адамдарды жұмыспен қамту: жалпы кәсіптер мен мүмкін проблемаларды талдау.....	602
Симтиков Ж.Қ., Смағұлова А.Қ.	
Түркияның сыртқы саясатының жаңа бағыты: неопантюркизм тұжырымдамасы және жаңа Қазақстанның қалыптасуы.....	612
Иманбаева С.С., Баймұратова Г.Ш., Тастанова З.Т.	
М.Дулатовтың кеңестік билік тұсындағы журналистік қызметі.....	619
Мамбетова А.Т.	
Қазақстанның жұмсақ күші қазақ тілін үйренуге ынталандыру ретінде.....	629
Баймұратова Г.Ш., Тастанова З.Т., Иманбаева С.С.	
Тәуелсіз Қазақстанның тарихи санасын қалыптастырудағы тарих ғылымының рөлі.....	636
Абдиева Ш.Д.	
Қазақ тілі сабағында тиімді тәсілдерді қолдану әдістемесі.....	645
Тастанова З.Т., Иманбаева С.С., Баймұратова Г.Ш.	
Қазіргі жастардың мәдени-тарихи құндылықтары.....	653
Ким Н., Қарыбаева А., Абишева Д.Д.	
Жұмыс орнындағы гендерлік теңсіздік.....	662
Хошаева Г.Б., Біләлов С.К.	
Орта мектеп оқушыларының оқу дағдыларын оқытудағы әлеуметтік медиа құралдары.....	670
Цай Е., Утегулова Ә.	
Тілдік емес мамандықтар студенттерінің іскерлік қарым-қатынас дағдыларын дамыту үшін ойын әдісін қолдану.....	675
Хавайдарова М.М.	
Кәсіби бағытталған мәтінді қабылдаудың психологиялық-педагогикалық аспектісі: теориялық және практикалық аспектілері.....	684

Спанов Мағбат Уарысбекович
д.э.н., профессор
Университет Междунродного Бизнеса
имени К.Сағадиева

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТОВ В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ КАЗАХСТАНА

Республика Казахстан до 1991 г. являлась аграрно-индустриальной страной, с большой территорией (2.7 млн. кв. км.) и низкой плотностью населения, с высоким уровнем сельского населения до 48 % от общего числа населения и огромными площадями которые использовались для ведения сельского хозяйства (до 100 млн га). Таким образом, сельские территории Казахстана с советских времен являлись важным источником занятости и потенциального роста экономики, играли определяющую важную роль в управлении окружающей средой и вносили огромный вклад в экологические возможности и культурное наследие казахского этноса, так как исторически казахская нация было кочевой, а по существу аграрной.

Однако, корни многих проблем села берут начало с того советского времени, таких как - отсутствие привлекательных возможностей трудоустройства, нехватка квалифицированных кадров, в ограниченном объеме предоставляемые базовые культурные услуги, отсутствие качественной питьевой воды и значительная утечка трудоспособного населения, в первую очередь молодежи.

В тот период понимания важность этой проблемы, руководство страны для решения выхода из сложившейся ситуации начало принимать различные региональные программы, связанные с развитием сельских территорий и сельских населенных пунктов, например «Программа по развитию депрессивных регионов» в 1989 г. В целом по Казахстану такими регионами были признаны 33 района, что на тот период составляла почти шестую часть от общего числа. Реализация этой и других программ после получения независимости и внедрения методов шоковой терапии в экономические процессы, усугубило жизнедеятельность и развитие сельских территорий и фактически на многие годы поставило крест на их развитии.

Очень негативный вклад в данную проблему, также оказало принятие решения (по рекомендации Академии сельскохозяйственных наук КазССР) - сделать упор в развитии сельского хозяйства на фермерские хозяйства, не сохраняя ранее сложившиеся организационные формы – колхозы и совхозы (с приличным количеством жителей в центральных населенных пунктах и отдельными малочисленными поселениями к ним прикрепленные).

Это решение, по изменению хозяйственного уклада и сложившейся организации, привело к фактическому развалу крупных товарных производств и фактическому банкротству многих из них, что в свою очередь, стимулировало массовую миграцию из сельских регионов.

Однако, политика страны в области развития сельских территорий и агломераций, том числе, в частности, сельских населенных пунктов за последние двадцать лет, претерпела серьезные изменения. Начиная с 2001 г. в Казахстане впервые начали развиваться программы касающиеся развития сельского хозяйства и сельских населенных пунктов – трехлетняя программа «Аул» и др.

Кроме этого, при техническом содействии Программы развития ООН, были внедрены пилотные проекты, связанные с методологией и внедрением критерий классификации сельских районов страны на трех уровнях («сильные», «средние», «слабые»). Был проведен

«ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ»

анализ масштабов переселения, из депрессивных районов на основе сопоставлений миграционных установок, упразднены около 300 неперспективных малонаселенных сельских населенных пунктов (СНП). В дальнейшем, была проведена (2004-2014 гг.) классификация и паспортизация всех СНП по группе критериев, характеризующих уровень социально-экономического развития.

Однако, общее сокращение численности населения и миграция в крупные города в девяностые годы до сих пор негативно сказывается на численности сельских регионов, что приводит к фактическому исчезновению многих населенных пунктов. За этот период страна из аграрно-индустриальной стала сырье-добывающей, а доля сельского хозяйства в ВВП сократилась с 34 % (1991 г.) до 2-8 %, в десятые годы двадцать первого века. Также по данным переписи населения 2021 г. в настоящее время на сельских территориях проживает 42% населения страны.

Всего на сегодняшний день количество населенных пунктов в Казахстане оценивается от 6.6 до 8 тысяч. Данный разброс связан с возникновением и новой градацией определения перспективных и неперспективных населенных пунктов.

Продолжающийся на протяжении всего периода независимости 30 лет процесс переезда с сельских территорий в другие места жительства, привел к тому что, (более половины сельских населенных пунктов стали – малочисленными, с населением менее 500 чел., где проживает 9,8% сельского населения), затруднил социальное обустройство сельских территорий, что опять привело к миграционному оттоку трудоспособного населения, особенно молодежи, из села в город и увеличению урбанизации страны. Кроме этого, увеличивается количество сельских населенных пунктов, где количество жителей не превышает 250 человек, что сразу относит их неперспективным населенным пунктам и ставит под вопрос само существование.

В целом, можно констатировать следующие общие группы проблем, которые относятся к сельским населенным пунктам, в том числе неперспективным:

- сохраняются социально-экономические диспропорции между уровнем и качеством жизни, что осложняет планирование устойчивого регионального развития страны;
- применение передовых технологий в аграрном секторе, для повышения продуктивности отраслей сельского хозяйства;
- нехватка узкоспециализированных специалистов по аграрным специальностям;
- зачастую отсутствует социальная инфраструктура (школы, больницы, учреждения культуры и т.д.);
- недостаточно развита логистика (что сильно затрудняет поставки на рынок продукцию сельского хозяйства или делает ее нерентабельной);
- необрабатываемая земля может привести к экологическому дисбалансу и выводу из земель хозяйственного назначения.

Кроме этого, в конце нулевых, на первый план в мире начали выходить вопросы обеспечения продовольственной безопасности государства, что невозможно без развития собственного аграрного производства и соответственно в рамках этого сохранения сельских населенных пунктов. При этом общая используемая площадь в растениеводстве сократилась со 100 млн гектар до 40-42 гектаров, что требует дальнейшей оптимизации размещения производительных сил в сельском хозяйстве.

С 2005 по 2020 гг. количество сельских населенных пунктов в республике сократилось на 474 единиц. Данное уменьшение СНП, стало основанием объединения оставшихся. Согласно статистическим данным и критериям, приведенным выше - 1314 сел соответствует высокому потенциалу развития, 4795 – среднему и 460 - низкому. Т.е. за анализируемый период число СНП с высоким потенциалом развития увеличилось (с 14 до 20%), а средним (74 до 73%) и низким (с 12 до 7%) уменьшилось.

«ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ»

В последние годы в целях обеспечения эффективной занятости рабочей силы и повышения жизненного уровня на селе разработан ряд социально-экономических программ.

В настоящее время в стране должна начать действовать полноценная политика возрождения (ревитализация) на уровне комплексного территориального развития сельских районов, что соответствуют принципам обеспечения собственной продовольственной безопасности. Она включает в себя - развитие сельских территорий, для содействия большей занятости населения, создание новых рабочих мест, расселение переселенцев «кандасов» в уязвимые приграничные районы. Политика Казахстана в области развития сельских районов должна исходить из нескольких стратегических целях - обеспечение продовольственной безопасности - повышение конкурентоспособности сельского хозяйства; - обеспечение устойчивого управления природными ресурсами и экологического равновесия; - достижение сбалансированного территориального развития сел и аулов, включая создание и поддержание рабочих мест,

Сложившаяся территориальная ситуация со значительным удельным весом сельского населения и трудовыми ресурсами в течение длительного времени требует создание нормальных условий для их жизнедеятельности и неформальных решений, в первую очередь - в кадровой политике, во второй – формировании условий для внедрения местного самоуправления, третьих – изменения налоговой политики.

БЛАГОДАРНОСТЬ: Исследование было проведено в рамках программно-целевого финансирования IRN BR18574240 Комитетом по науке Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан «Стратегия развития регионального потенциала Казахстана: оценка социально-культурных и экономических потенциалов, разработка дорожной карты, модели и сценариев развития».

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Проблемы и перспективы казахстанского села в условиях развития сельских территорий. Г.У. Акимбекова, КазНИИЭАПКиРСТ, г.Алматы
2. Закон РК «О государственном регулировании развития АПК и сельских территорий», http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000066_
3. Государственная программа развития сельских территорий на 2004-2010гг. https://tengrinews.kz/zakon/prezident_respubliki_kazahstan/hozyaystvennaya_
4. Государственная программа развития регионов до 2020г., <http://economy.gov.kz/ru/pages/programmarazvitiya-regionov-do-2020-goda-1>